

Stížnosti výmluvného venkovana

Jde o jedno z nejvýznamnějších staroegyptských literárních děl, jehož cílem je na jedné straně kritika poměrů zvláště v soudnictví a na druhé straně ocenění technických kvalifikací a výmluvnosti. Hlavní postavou je prostý venkovan, obyvatel oázy, který odchází do hlavního města, aby tam získal obilí a potraviny výměnou za své zboží (nerosty, zeleninu, léčivé rostliny, zvířata, ptáky). Cestou, snad někde v oblasti dnešního Dahšúru, ho potká osudná příhoda, kdy je okraden. Když neuspěje u pachatele této krádeže Nemejinachta, prosí je nadřízeného Rensihov v hlavním městě. Přednese celkem devět literárně vypracovaných žalob, v nichž neohroženě vystupuje jako zastánce platných právních norem: kritizuje bezpráví a nespravedlnost, násilí a lži a vyzdvihuje pravdu a spravedlnost. Zdáníivě nevšimavý Rensihov pozorně sleduje všechny jeho řeči a společně s panovníkem, kterým je jeden z vládních úředníků, hierakleopolské 9. a 10. dynastie Nebkaure Cheti, je ocení a zjedná nápravu tím, že venkovanaovi přidělí všechnen Nemejinachtův majetek. Dávny čtenář tohoto díla, kterému samozřejmě znal uměle navozenou situaci, si přesto určitě vychutnal fakt, že nakonec byl spravedlnosti učiněno zadost, a to i v přehnaném případě prostého venkovana - skutečnosti nevzdělaného člověka, který by jistě nebyl schopen takové obhajoby.

Text stížností se dochoval na třech papýrech berlínského muzea (č. 3023, 3025, 10499), které pocházejí z pozdní 12. a ze 13. dynastie (1850 - 1750 př. Kr.). Dobu vzniku díla je třeba hledat již v 9. a 10. dynastii, to je kolem roku 2050 př. Kr.

Překlad byl pořízen na základě textového vydání a komentáře: F. Vogelsang, A.H. Gardner, *Die Klagen des Bauern*, Berlin 1908; F. Vogelsang, *Kommentar zu den Klagen des Bauern*, Leipzig 1913. České překlady: F. Lexa, „Staroegyptská povídka o sedláku řečnickovi“, *Sborník filologický*, roč. 2 (1911), s. 289 - 309; F. Lexa, *Beletristická literatura staroegyptská*, Kladno 1923, s. 130 - 146; F. Lexa, *Výbor ze starší literatury egyptské*, Praha 1947, s. 76 - 91; B. Vachala, „Stížnosti výmluvného venkovana“, *Nový Orient*, roč. 38 (1991), s. 119 - 122.

(1) Byl jednou muž, který se jmenoval Chunanup. Byl to venkovan z Vádí Natrúnu /1/ a měl ženu, která se jmenovala (Meret). A venkovan řekl své ženě: „He, půjdu do Egypta, abych přinesl potraviny svým dětem! Jdi tedy a naměř mi ječmen, který zbyl ve stodole (od loňska)

1/ Devatero - podle héliopolského učení o stvoření světa jde o devět nejvyšších bohů, jimiž jsou Atum (bůh stvořitel), Šov (bůh vzduchu), Tefnut (bohyně vlhkosti), Geb (bůh země), Nut (bohyně nebe), Usir (bůh vegetace a vládce onoho světa), Eset (bohyně - matka zajišťující ochranu), Sutech (bůh zla a cizích zemí) a Nejt (bohyně války a ochránkyně Dolního Egypta).

2/ Dům třiceti - nejvyšší soud.

3/ Velký dům - nejvyšší správní úřad.

4/ „Sokolem“ je zemřelý panovník.

5/ Pyramida skrývala sarkofág s mumii zemřelého vládce.

6/ Kobra - bohyně Vedžat chránící panovníka, symbol královny moci.

7/ Sluneční bůh uctíváný v Héliopoli a mající význam zvláště v době 5. dynastie (tehdy se panovníci začali považovat za jeho syna).

8/ „Obě země“ - Horní (tj. jižní) a Dolní (tj. severní) Egypt.

9/ Tj. služebnictví.

10/ „Had“ symbolizuje ochránce královské rodiny.

11/ To znamená, že může kdykoli odpočívat ve stínu, a tak je ušetřen sálajících slunečních paprsků.

12/ Nemohl spatřit vznešeného člověka - úředníka a hodnostáře.

13/ Natron - přírodní soda (uhlíčitán sodný).

14/ Ve dni, kdy se provádí rituální očistění.

15/ „Obzorem“ je svatyně.

16/ Egyptáné takto označovali východní sousedy - beduíny a Asijce.

17/ Část nubijské populace. Meďžajové často působili v Egyptě jako žoldnéři.

18/ „Stádo“ označovalo v egyptských textech lid.

- (5) A ona mu naměřila (dvacet šest) měř ječmene. Pak venkovan řekl své ženě: „Hle, (tady máš) dvacet měř ječmene jako potravu (pro sebe) a své děti! A z těch (zbývajících) šesti měř ječmene mi připrav chléb a pivo na každý den, který (budu na cestě).“
- (10) A tak se venkovan vydal do Egypta. Svě osly naložil rákosem, rostlinami redemet /2/, natronem, solí, dřevem ze země (Hes)tiu /3/, holemi z Faráfy /4/, panteřimi a šakalími kůžemi, rostlinami neša, kameny anu, rostlinami tenem, rostlinami cheprur, produkty (?) sahet, kuličkami sakset, rostlinami miset, kameny senet, kameny ab, rostlinami íbsa, rostlinami inbi, holuby, ptáky nar /5/, ptáky veges, rostlinami veben, rostlinami tebes, kuličkami gengenet, zeleninou a kuličkami inset - tedy všemi dobrými produkty Vádí Natrúnu. A venkovan se ubíral na jih do Nennisutu /6/, až přišel do Perfefi severně od Mednitu /7/. Tam nalezl muže stojícího na břehu; jmenoval se Nemtejnacht. Byl to syn muže jménem Isrej, podřízený vrchního správce Rensiho, syna Meruova.
- (15) Tento Nemtejnacht řekl, když spatřil venkovany osly, kteří se mu velmi zamlouvali: „Ach, kéž bych měl nějaký mocný amulet, který by mi umožnil zmocnit se venkovanova zboží!“ A Nemtejnachtův dům byl na začátku cesty, a ta byla úzká, ne příliš široká - dosahovala pouze šířky pruhu látky. Jeden její okraj tvořila voda a druhý ječmen. A Nemtejnacht řekl svému člověku: „Jdi a přines mi látku do mého domu.“ A okamžitě mu byla přinesena. Potom ji rozprostřel na začátku cesty. Její třepení sahalo k vodě, zatímco rovný okraj k ječmeni.
- (20) Venkovan přišel po veřejné cestě a Nemtejnacht řekl: „Dej pozor, venkovane! Nešlápní na mé látky!“ A venkovan řekl: „Učiním, jak si přeješ. Má cesta je správná.“
- (25) A vystoupil výše. Poté Nemtejnacht řekl: „Je snad můj ječmen pro tebe cestou?“ A venkovan řekl: „Má cesta je správná. Břeh je vysoký a cesta vede hned pod ječmenem. Ty však zahrazuješ tuto naši cestu svými látkami. Copak nás nenecháš projít po cestě?“ Tehdy si jeden z oslů naplnil tlamu hrstkou ječmene a Nemtejnacht řekl: „Hle, vezmu si tvého osla, venkovane, protože ji můj ječmen! Hle, bude vyšlapávat zrno za svůj přestupek!“ A venkovan řekl: „Má cesta je správná. Nazmar přišla jen jedna (hrst). Odkoupím si však svého osla za stejnou cenu, jestliže si ho přivlastníš za (pouhé) naplnění jeho tlamy hrstkou hornoegyptského ječmene. Avšak já znám pána tohoto panství: patří vrchnímu správci Rensimu, synu Meruova. A on vskutku
- (50) krotí všechny lupiče v celé této zemi. Cožpak bych mohl být oloupen na jeho panství?“ Nemtejnacht řekl: „Neexistuje snad přísloví, které lidé říkají: Jméno chudáka se uvádí jen kvůli jeho pánu? Jsem to já, kdo s tebou mluvím, a ty zmiňuješ vrchního správce!“
- (55) Potom si na něho vzal metlu ze zelených tamaryškových prutů a celého ho spráskal, zmocnil se jeho oslů a odvedl je na svůj statek. Venkovan hlasitě naříkal kvůli tomu, co ho postihlo. Nemtejnacht řekl: „Nezvyšuj hlas, venkovane. Hle, směřuješ tak do města Pána mlčení /8/!“ A venkovan řekl: „Biješ mě, kradeš mé zboží a teď ještě zbavuješ má ústa nářku! Pane mlčení, vrať mi můj majetek a já přestanu křičet a rušit tě!“ Venkovan strávil deset dnů naléháním na Nemtejnachta, ale nebyla mu věnována pozornost.
- (60) Venkovan se tedy vydal do Nennisutu, aby prosil vrchního správce Rensiho, syna Meruova. Nalezl ho, když vycházel ze dveří svého domu, aby mohl posléze sestoupit na palubu své lodi. A venkovan řekl: „Ach, směl bych tě seznámit s touto událostí? Mohl bys proto ke mně poslat svého vybraného člověka, jehož prostřednictvím bych tě o ní informoval?“ A tak vrchní správce Rensi, syn Merua, k němu poslal svého vybraného člověka, aby ho venkovan mohl informovat o celé záležitosti. Pak vrchní správce Rensi, syn Merua, obvinil Nemtejnachta před úředníky, kteří byli s ním.
- (70) Tito mu ale řekli: „Můj pane, jistě je to jeho venkovan, který odešel k někomu jinému. Hle, to dělají svým venkovanům, kteří odejdou k jiným! Hle, to dělají! A má se snad potrestat Nemtejnacht pro trochu natronu a soli? Jestliže se mu rozkáže nahradit to, pak to nahradí.“
- (75) Vrchní správce Rensi, syn Merua, však mlčel; neodpověděl ani těmto úředníkům, ani venkovanovi.
- (80) Venkovan přišel prosit vrchního správce Rensiho, syna Meruova. Řekl: „Vrchní správce, můj pane, největší z velkých, vůdce všeho! Jestliže sestoupíš k Jezeru pravdy, budeš se na něm plavit s příznivým větrem, tvá plachta se neroztrhne, tvá loď nepodlehne zkáze, tvůj stěžeň nepostihne nehoda, tvá ráhna se nezlomí, nebudeš se na něm bezvládně zmlítat, abys byl - vychýlený ze směru plavby - vržen na zemi, proud tě neodnese, nezakusíš zla řeky, proud tě neodnese, nezakusíš zla řeky, nesetkáš se se strachem, ryby k tobě vyrazí a tučná drůbež tě obklopí. Jelikož jsi otcem sirotkovi, manželem vdově, bratrem rozvedené ženě a suknicí tomu, kdo nemá matku, dej, abych tvé jméno povýšil v této zemi na všechny dobré zákony! Vůdce oproštěný od chamtivosti, velmož oproštěný od podlosti, který potírá lež, podporuje pravdu a přichází
- (85) Vrchní správce Rensi, syn Merua, však mlčel; neodpověděl ani těmto úředníkům, ani venkovanovi.
- (90) Venkovan přišel prosit vrchního správce Rensiho, syna Meruova. Řekl: „Vrchní správce, můj pane, největší z velkých, vůdce všeho! Jestliže sestoupíš k Jezeru pravdy, budeš se na něm plavit s příznivým větrem, tvá plachta se neroztrhne, tvá loď nepodlehne zkáze, tvůj stěžeň nepostihne nehoda, tvá ráhna se nezlomí, nebudeš se na něm bezvládně zmlítat, abys byl - vychýlený ze směru plavby - vržen na zemi, proud tě neodnese, nezakusíš zla řeky, proud tě neodnese, nezakusíš zla řeky, nesetkáš se se strachem, ryby k tobě vyrazí a tučná drůbež tě obklopí. Jelikož jsi otcem sirotkovi, manželem vdově, bratrem rozvedené ženě a suknicí tomu, kdo nemá matku, dej, abych tvé jméno povýšil v této zemi na všechny dobré zákony! Vůdce oproštěný od chamtivosti, velmož oproštěný od podlosti, který potírá lež, podporuje pravdu a přichází

- (140) Příkaz je tento: dělej druhému to, co chceš, aby on dělal tobě. Je to poděkování člověku za to, co činí; je to využití věci před zahozením; je to pokyn zručnému člověku. Ach, chvíle zkázy ti zpusťoš vinici, zničíš drůbež a zahubíš ptactvo! Ten, který by měl vidět, oslepi; ten, který by měl slyšet, ohluchi; ten, který by měl vést, odvádí. ... Poskytnij útočiště a učíš svůj břeh bezpečným; hle, jak je tvé přístaviště zaměřeno krokodýly! Zdokonal svůj jazyk, abys neodbočil; vždyť hadem je tento lidský úd! Nepronášeš lži a varuj se úředníků. Koše (s úplatky) vykrmuji soudce; jejích pastvou je pronášení lží - nenápadně se jich drží. Značce všech lidských záležitostí, přehlížíš můj případ? Ochraňce před veškerými vodními pohromami, hle, mám směr (plavby), nikoli však lod! Ty, který přivádíš (k pobřeží) každého trosečníka, zabraň utonutí ..."
- (145) Venkovan ho přišel prosit potřeří. Řekl: „Vrchní správče, můj pane! Ty jsi Re, Pán nebe, se svojí družinou; živobytí všech lidí pochází od tebe - stejně jako záplava! Ty jsi Nil, který dodává loukám zeleň a obdělává zpustošená pole! Zkroť lupiče, zastaň se ubožáka a nesešlej povodeň na prosebníka. Věnuj pozornost přibližování věčnosti; přeť si žít dlouho, vždyť se říká: konání spravedlnosti je dechem nosu. Trestej toho, kdo má být potrestán, a nikdo se nevyrovná tvé řádnosti. Nakloni se váhy? Přikloni se stejné váhy k jedné straně? Je Thovt /10/ shovívavý? Pak můžeš nadále jsi také ty shovívavý. Neodpovídej na dobro zlem a nezaměňuj jedno s druhým. Má řeč narůstá rychleji než plevel, šíří se rychleji než zápach. I když neodpovídáš, voda proudí, aby data vzniknout zeleni. Už tři podněty nutí Rensiho jednat. Kormidluj podle větru pohánějícího plachtu; odvrť povodeň, aby byla konána spravedlnost; sítěz se ztroskotat kvůli (špatnému) kormidelnímu lanu! Skutečnou rovnováhou (v) zemi je konání spravedlnosti. Nepronášeš lži, neboť jsi velký; neboť lehkovážný, neboť jsi vážený; neodchyluj se, neboť jsi řádný. Hle, jsi roven vahám: pokud se ony nakloní, můžeš se také naklonit! Neuhýbej, kormidluj, drž pevně kormidelní lano. Neber, ale zakroč proti tomu, kdo bere, neboť on jistě není velký; (není) velký, kdo je chamtivý. Tvůj jazyk je olovnice, tvé srdce jsou váhy a tvé rty jsou její ramena. Jestliže si zakryješ tvář před násilím, kdo potom potrestá zlo? Hle, jsi chudoba pradiáka; chamtivec škodící přáteli; ten, který opouští svého druha kvůli svému zákazníkmu, přičemž je to jeho bratr, kdo přichází a (něco) mu nese!

- (95) na hlas volajícího. Mluví a ty slyšíš. Konej pravdu, chválený, kterého chválí chválení. Odstraň moji bídu. Hle, jsem přetižený! Prošetří mě. Hle, jsem v nesnázích!"
- (100) A venkovan věru pronesl tuto řeč v době Veličenstva, krále Horního a Dolního Egypta, Nebkaurea /9/, Ospravedlněného. Vrchní správce Rensi, syn Merua, šel k Jeho Veličenstvu a řekl před ním: „Můj pane, objevil jsem jednoho vskutku výmluvného venkovana. Ukradli mu zboží a hle, on mě přišel prosit!" A Jeho Veličenstvo řekl: „Jako že si přeješ, abych byl svěží, zdržuj ho tady a neodpovídej na nic, co říká. Aby nadále mluvil, musíš mlčet. A ať nám potom přinesou zapsané to, co bychom si měli poslechnout." Avšak zaopatří jeho ženu a děti; hle, vždyť takový venkovan se sem vydá jen tehdy, když má ve svém domě bídu! Dále zaopatří venkovana samotného; nech mu vydávat jídlo, aniž by se však dověděl, že jsi to ty, jenž mu ho poskytuje." A tak mu dávali denně deset chlebě a dva džbánky piva. Poskytoval je vrchní správce Rensi, syn Merua; dával je svému příteli a on je dával venkovanovi. Potom vrchní správce Rensi, syn Merua, vzkázal místodržiteli Vádí Natrúnu, aby zaopatřoval venkovana ženu třemi mírami ječmene denně.
- (105) Venkovan ho přišel prosit podruhé. Řekl: „Vrchní správče, můj pane! Největší z velkých a nejbohatší z bohatých, jenž je velikánem pro své velké a bohatěm pro své bohaté! Kormidlo nebe, trámy země, šňůra olovnice. Kormidlo, neuhýbej; tráme, nenaklánej se; šňůro, nehýbej se!
- (120) ... Hle, spravedlnost ti unikla, je vypuzena ze svého místa! Úředníci páchají zlo, upřímnost je zavřena a soudci rvou to, co už bylo ukradené. Ten, který by měl dodržovat pravý smysl slov, je první ten, který by měl dodávat dechu, chřadne na zemi; ten, který by měl lidem ulehčovat, šíří vzdechy; rozhodčí je lupičem; ten, který by měl odstraňovat bídu, ji přikazuje nastolovat; město si je vlastní záplavou a ten, který by měl trestat zlo, provádí zločiny."
- (130) Pak řekl vrchní správce Rensi, syn Merua: „Je pro tebe tvůj majetek důležitější než to, že tě můj člověk chce zadržet?" A venkovan řekl: „Měřič zrna si přisvojuje; ten, který plní jinému, zmenšuje jeho díl; ten, který má vládnout podle zákonů, přikazuje loupit. Kdo tedy potrestá nepravost? Ten, který by měl potírat zvrhlost, jedná zvrhle a navíc jiného ještě podporuje ve zločinech. Shledáváš něco z toho také u sebe? Náprava je slabá a zlo silné. Dobry skutek se však vrátí na své dřívější místo.

- (185) Hle, jsi převozník, který převází toho, kdo platí; poctivec, jehož poctivost vypršela!
Hle, jsi správce zásobárny, který nuzákovi nedovolí projít!
Hle, jsi dravec pro poddané;
Hle, který se živí nejubožejšími ptáky!
Hle, jsi řezník, jehož radosti je zabíjet; krveprolévání pro něho nic neznamená!
Hle, jsi pastýř ... neplatíš!
Měl bys přivodit zkázu žravému krokodýlu.
Vždyť bezpečnost ustoupila z celé země!
(190) Posluchači, neslyšíš! Proč nenasloucháš? Já se dnes vzepěl násilí a krokodýl se dává na ústup. Co tě postihne, když vyjde najevo tajemství pravdy a lež bude sražena k mezi? Nepočítej se zítřkem, dokud nepřišel, neboť nikdo nezná zlo, které s sebou (přinese)."
(195) A venkovan pronesl tuto řeč před vrchním správcem Rensim, synem Meruovým, u vchodu do soudní síně. On však na něho poslal dva strážce s bičiky, kteří ho celého zmrskali.
(200) Venkovan řekl: „Syn Merua se mylí. Je slepý k tomu, co vidí, a hluchý k tomu, co slyší; jeho srdce se vyhýbá tomu, co se mu (neustále) připomíná."
(205) Hle, jsi jako město bez vladaře; shromáždění bez představeného; loď bez kapitána; spolek bez vůdce!
Hle, jsi starosta, který krade; vladař, který si hrabe; správce kraje, který by měl potlačovat zločinnost, avšak stal se vzorem pachatelů!"
(210) Venkovan ho přišel prosit počtvrté. Nalezl ho, jak vycházel z brány Herišefova / 1 / chrámu. Řekl: „Chválený, kéž tě chválí Herišef, z jehož chrámu jsi přišel! Dobro zmizelo, nikdo se ho nedrží, (nikdo) nezavrhne lež. Je-li převozník člun vytažen (na břeh), jak se člověk může přeplavit? Smlouvu je třeba uzavřít, i když s nevolí.
(215) Je překonání řeky v sandálech dobrým překonáním? Ne! Kdo teď spí až do rozbřesku? Pryč je noční chůze, denní putování i obhajoba spravedlivého nároku. Hle, nic z toho nemá ten, který ti to říká! Milosrdenství se ti vyhnulo.
(220) Jak nešťastný je ubožák, kterého jsi zničil! Hle, jsi lovec, který se plně uspokojuje, je zaměřený na to, co si přeje, harpunuje hrochy, stíhá divoké býky, loví ryby a chytá ptáky! Avšak nemluví rychle ten, který nespěchá, a není lehkomyslný ten, kterého tíží nějaká starost. Buď trpělivý a poznáš pravdu; ovládní svůj (hněv), aby byl potěšen ten, který ponížene přichází. Není ukvapeného člověka, který by dosáhl znamenitosti; není netrpělivého člověka,
- který by byl požádán o pomoc. Kéž oči zpozorují a srdce si všimne! Nebud' nevládný při své síle, aby tě nepotkalo zlo. Vyříd' tu záležitost a zbavíš se jí jednou provždy. Věru jedlík ochutnává a tázaný odpovídá; věru spáč má sen. A pokud jde o soudce, který zasluhuje trest, je vzorem pachatelů. Blázne, hle, jsi napaden! Hlupáku, hle, jsi tázán! Chrlíci vody, hle, jsi postrádán! Kormidelníku, nenech svou loď ztroskotat; dárcé života, nedej zahynout lidem; stíne, nenech vyprahnout; úkryte, nepřipusť loupení! Počtvrté tě prosím! Máš v tom pokračovat celý den?"
(230) Venkovan ho přišel prosit popáté. Řekl: „Vrchní správce, můj pane! Rybář ... zabijí rybu, harpunář probodává rybu, další útočí na rybu a chytač vybírá řeku."
(235) Hle, jsi jako oni! Nepřipravuj chudáka o jeho majetek, slabého člověka, kterého znáš, neboť dechem jsou ubožáku jeho věci a vzít je znamená zaplat mu nos. Byl jsi ustanoven, abys poslouchal tvrzení, soudil mezi dvěma a trestal lupiče. Ty však podporuješ zloděje! Lidé ti zcela věří, ale z tebe se stal provinilec! Byl jsi ustanoven jako hráz pro ubožáka, aby se neutopil, ale hle, ty jsi pro něho prudký tok!"
(240) Venkovan ho přišel prosit pošesté. Řekl: „Vrchní správce, můj pane! Ten, který potírá lež a podporuje pravdu; ten, který podporuje dobro a potlačuje zlo. Tak jako sytost zahání hlad a oděv nahotu, tak jako se nebe uklidní po prudké bouři a zahřeje všechny prokřehlé, tak jako oheň uvaří to, co je syrové, a tak jako voda uhasí žízeň, přesvědč se sám: rozhodčí je lupičem, ten, který by měl usmířovat, vyvolává svár; ten, který by měl konejšit, vyvolává žal. Podvodník ponižuje pravdu. Naplňuj dobro a spravedlnost nepřijde zkrátka ani nepřeroste. Jestliže získáš, dej svému druhovi, neboť (hlitounství) je bezzásadové. Mé trápení vede k odloučení, mé obvinění přináší rozchod. Úmysl nemůže být znám. Nezdružuj se; jednej v zájmu žaloby. Jestliže rozdělíš, kdo spoj? Tyč na měření hloubky je ve tvé ruce: a tyč se volně pohybuje v hlubině! Jestliže je loď zahrnána na měličnu, její náklad se zničí u jakéhokoli břehu.
(245) Jsi vzdělaný, zručný a dokonalý - nikoli díky loupení. Nyní však jednáš jako všichni a to tvé se kriví. Odpurce celé země podvádí a pěstitel práva zalévá svou zahradu zločiny, aby jeho zahrada mohla růst IŽÍ a zlo se mohlo neustále napájet."
(250) Venkovan ho přišel prosit posedmé. Řekl: „Vrchní správce, můj pane! Jsi kormidlo celé země a země se plaví podle tvého rozkazu; jsi druh Thovta, který soudí bez zaujatosti. Můj pane, buď trpělivý, aby se tě člověk mohl dovolat ve

- (275) své spravedlivé věci! Nehněvej se; to se k tobě nehodí.
Ten, který hledí dopředu, mívá obavy, a tak nehlobubej nad tím, k čemu dosud nedošlo, ani nejásej nad tím, co se ještě nestalo. Trpělivost prodlužuje ohrožené přátelství.
Nikdy není znám úmysl, ale jestliže upadá zákon a narušuje se pořádek, žádný ubožák nemůže přežít. Je ožebračen a spravedlnosti mu není dopřáno. Vskutku, byl jsem toho plný a mé srdce tím bylo zavalené. Teď to však ze mne vyrazilo. Jako když se prolomí hráz a vyvalí voda, tak se má ústa otevřela, aby promluvila. Vlád jsem tyčí na měření hloubky a vybral jsem vodu (ze své lodí); zbavil jsem se toho, co bylo ve mně, a vypral svůj špinavý oděv. Teď jsem se vyjádřil. Celé mé něstěší máš před sebou. Co víc bys ještě chtěl? Tvá liknavost tě zaslepuje; tvá nenasytnost ti dělá nepřátele. Cožpak najdeš jiného venkovana jako jsem já?
- (280) Bude snad stát žadatel u domovních dveří zahaleče?
Nebude mlčet ten, kterého jsi přiměl promluvit, ani nebude spát ten, kterého jsi nechal probudit. Nebudou lhostejné smysly, které jsi vyburcoval, ani nebudou zavřená ústa, která jsi otevřel. Nebude neznalý ten, kterého jsi zpravil, a ani nebude hloupý ten, kterého jsi poučil. Soudci mají být těmi, kteří zahání zlo, pány dobra, řemeslníky, kteří tvoří to, co je, těmi, kteří připojují useknutou hlavu."
Venkovan ho přišel prosit poosmě. Řekl:
„Vrchní správče, můj pane!
Lidé lačností hynou. Chamtivec nemá úspěch; jeho úspěchem je nezdar. Ty jsi chamtivý a nemáš ničeho dost; kradeš a nic z toho nemáš. Dovol, aby člověk mohl hájit svůj spravedlivý nárok. Svůj úděl máš ve svém domě; břicho máš plné. Truhla na obilí je přeplněna; zatřes jí a její přebytek se ztratí na zemi. Ten, který by měl chytit lupiče, zajme soudce, kteří byli ustanoveni, aby trestali zločiny a byli útočištěm před útočníkem, kteří byli ustanoveni, aby bojovali proti nepravosti. Žádný strach z tebe mi nezabrání, abych tě prosil ... Spravedlnost je vskutku věčná; do pohřebiště sestupuje s tím, kdo ji koná. Je pohřben a země ho pohltí, ale jeho jméno není na zemi zapomenuto. Je připomínán pro svoji dobrotu. Takový je smysl božích slova. Váhy se nenakloní. Stojné váhy se nepřikloní k jedné straně. Hle, ať už přijdu já nebo někdo jiný, musíš promluvit! Neodpovídej však, jako bys měl mluvit na mlčenlivého nebo útočit na někoho, kdo sám neútočí. Nemáš soucit, neobtěžuješ se a ani neznepokojuješ. Neodměňuješ mě za tuto krásnou řeč, která vychází z úst samotného Rea. Mluv pravdu a konej pravdu, neboť je mocná,

- (320) velká a trvalá. Její hodnota je prokázána, neboť přivádí člověka k důstojnosti. Nakloní se váhy? Její misky nesou věci a nic se nedá přiložit. Podlost nedospěje k cíli. Ten, která pomáhá, dosáhne zemi."
Venkovan ho přišel prosit podeváté. Řekl: „Vrchní správče, můj pane! Stojnými váhami lidí jsou jejich jazyky a právě váhy zjistí nedostatky. Trestej toho, kdo má být potrestán, a nikdo se nevyrovná tvé řádnosti.
(Špatnost zbloudila) a lež je zavřena, neboť pravda se otočila, aby se proti ní postavila. Pravda má moc nad líží, vzkvátá a není ... Jakmile lež vykročí, hned je na scesti. Nepluje a ani nepostupuje vpřed. Ten, který je díky ní bohatý, nemá žádné děti, nemá žádné dědice na zemi. A tomu, jenž se s ní plaví, se nedaří dosáhnout země, a ani jeho loď nemůže přistát ve svém přístavišti. Nebud' zachmuřený ani rozjásaný; neotálej ani nespěchej. Nebud' jednostranný, neposlouchej tužby, neskrývej tvář před tím, kterého znáš, nezavírej oči před tím, kterého jsi viděl, neodmítej toho, který od tebe něco požaduje. Vzdeje se takové lhostejnosti; ať je tvá řeč jednoznačná! Pomáhej tomu, kdo ti pomáhá, a neposlouchej každého. Kéž se tě člověk může dovolat ve své spravedlivé věci! Lhostejný člověk si nepamatuje ani včerejší den; člověk, který je k pravdě hluchý, nemá přítele; chamtivec nemá žádný sváteční den. Z žalobce je ubožák a ubožák se stane obhájcem, zatímco Půjdu tedy a odvolám se proti tobě u Anupa /12!/"
Potom vrchní správce Rensi, syn Merua, poslal dva strážce, aby ho přivedli zpět. A venkovan měl strach, protože se domníval, že bude potrestán za tuto řeč, kterou pronesl. A venkovan řekl: „Když žíznlivý člověk přichází k vodě a dětská ústa se přibližují k mléku, tehdy jako by bylo vidět přicházet vytouženou smrt,
jako by se už konečně dostavovala." A vrchní správce Rensi, syn Merua, řekl: „Neboj se, venkovane! Hle, vždyť máš co činit právě se mnou!" Poté venkovan řekl: „Při mém životě! Budu jíst tvůj chléb a pít tvé (pivo) navěky?" A vrchní správce Rensi, syn Merua, řekl: „Teď tu zůstaň, abys mohl vyslechnout své prosby." A přečetl mu je z nového papyrového svitku, všechny v příslušném pořadí. Pak vrchní správce Rensi, syn Merua, poslal svitek Veličenstvu, králi Horního a Dolního Egypta Nebkaureovi, Ospravedlněnému. A potěšily jeho srdce více než cokoli jiného v celé této zemi.
(Jeho Veličenstvo) řekl: „Ty sám vynes rozsudek, synu Merua." (Vrchní správce) Rensi, syn Merua, vyslal dva

ážce, aby (došli pro Nemtejnachta). Přivedli ho a sepsali (všechn) jeho (majetek).... jeho pšenici, ječmen, osly, vepře, drobný dobytek .... Nemtejnachtův ... (byl dán) venkovanovi a všechn jeho .... Nemtejnacht ...

Naučení pro krále Merikarea

Dílo je napsáno formou naučení - moudrých rad do života, které poskytuje zestárý otec svému synovi. V tomto případě ovšem dává rady svému synovi a nástupci na faraónském trůnu Merikareovi již zemřelý panovník Nebkaure Cheti. Z toho je tedy zřejmé, že autorem spisu byl buď Merikare sám nebo spíše někdo, koho tímto úkolem pověřil. Na textu je zajímavé, že Nebkaure Cheti uvádí přesně ty zásady, kterými se ve vnitřní i zahraniční politice neřídil, takže jeho vláda plná bídy, krutého útisku a vnitřních rozbrojů skončila nezdařem. Zemřelý panovník otevřeně přiznává svoji vinu, přičemž jeho následník Merikare právě ústy svého zesnulého otce ohlašuje nové zásady, podle nichž hodlá vládnout. Naučením, které adresuje sobě samému, chce uspokojit nejen své velmože, dvořany a poddané, ale také svého jižního souseda - vládce Vesetu (řecky Théb). V textu je také patřičně zdůrazněna úloha vládnoucího panovníka a nejvyššího slunečního boha Rea - všemocného stvořitele, jehož chválou naučení vrcholí.

Naučení bylo sepsáno okolo roku 2050 př. Kr. - v kritickém 1. přechodném období. Nebkaure Cheti a jeho syn Merikare byli panovníky 10. dynastie, kteří sídlili v Nennisutu a ovládali střední a severní část země s nilskou deltou. Jejich soupeřem byli vesetští vládcí 11. dynastie, jimž ovšem patřilo již kolem roku 2040 př. Kr. (to je krátce po složení tohoto spisu) konečné vítězství.

Tento významný spis je znám ze tří hieratických papyrů nacházejících se nyní v petrohradské Ermitáži (č. 1116 A), Puškinově muzeu v Moskvě (č. 4658) a na kodaňské univerzitě (papyrus č. VI). Ve všech třech případech jde o poškozené mladší opisy pocházející z 2. poloviny 18. dynastie (nejstarší je z doby okolo roku 1420 př. Kr.). Náš překlad se opírá o souborné textové vydání: W. Heick, *Die Lehre für König Merikare*, Wiesbaden 1977.

(1) (Začátek naučení, které sepsal král Horního a Dolního Egypta Cheti) pro svého syna, krále Merikarea:

...
(5) Když zjistíš, že (soupeř) nemá v zemi žádné příbuzné a že ho v jeho městě neznají, avšak má četné přívržence, kteří si ho cení pro majetek a vědění,

Oáza ležící asi 100 km severozápadně od Káhiry.

Následují názvy produktů, nerostů, rostlin a zvířat, jejichž přesné určení není známe.

Identifikace této země není jistá.

Jedna z oáz v Západní (Libyjské) poušti.

Pštrosy?

Nennisut (řecky Héřakleopolis), sídlo vládců 9. a 10. dynastie, se nalézá na jižním okraji Fajúmské oázy.

Lokaci Perfeř a Mednitu neznáme.

Jde o boha Usira, vládce podsvětí.

Nebkaure Cheti vládl okolo roku 2050 př. Kr.

Thovt byl bohem vědění a moudrosti a při posledním soudu (ve svatě síni) zaznamenával výsledek vážení srdce zemřelého. Byl zobrazován v podobě ibise.

Bůh uctíváný v Nennisutu a znázorňovaný v podobě berana.

Ochránce pohřebišť a zemřelých v šakalí podobě. Společně s Thovtem vystupoval při posledním soudu.